

POBJEDA PRAVAŠA NA OPĆINSKIM IZBORIMA U DRNIŠU GODINE 1911. I 1913.

MARJAN DIKLIC
Zavod za povijesne znanosti
HAZU u Zadru

UDK: 949.713"19":329 (497.18)
Znanstveni članak

Primljeno: 1991-02-15

U prvom, uvodnom dijelu ovoga rada autor se u najkraćim crtama osvrće na pravaštvo u Drnišu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, govoreći tek nešto više o njegovoj pojavi početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Ukazujući na prve izborne uspjehe i odlučnije istupe Stranke prava u Drniškoj krajini, pisac u drugom dijelu detaljnije raspravlja o izborima zastupnika za Carevinsko vijeće (Bečki parlament) godine 1911. u izbornom kotaru Trogir - Drniš. U trećem dijelu autor opširnije govori o pobjedi pravaša na općinskim izborima u Drnišu godine 1911. i 1913, o uvođenju komesarijata od strane Namjesništva i Zemaljskog odbora u drnišku općinu, o borbi pravaša s poraženim oporbenim snagama, te o opstrukciji opozicije i njenim brojnim pritužbama protiv nove pravaške Općinske uprave.

Na kraju autor donosi sažet zaključak o drniškom pravaštvu i o njegovoj pojavi, o izboru zastupnika u Bečki parlament, o pobjedi Stranke prava na općinskim izborima u Drnišu, o pravaškom načelniku Radi Grubišiću i o novoj pravaškoj Općinskoj upravi koja je, usprkos brojnim poteškoćama, relativno dobro upravljala drniškom općinom sve do raspada Austro - Ugarske Monarhije i prve talijanske okupacije ovih krajeva godine 1918.

I.

Pravaštvo u Drnišu javlja se početkom devedesetih godina 19. stoljeća pod idejnim utjecajem banovinskog pravaštva i prvih dalmatinskih pravaških grupa (Prodanove klerikalne i Trumbić - Supilove liberalne) koje su se pojavile nešto ranije. Ono nastaje na slobodarskoj pravaškoj tradiciji i liberalizmu dalmatinskih narodnjaka u trenutku kada su se hrvatske političke snage u staroj Narodnoj stranci, koja je gotovo kroz cijelo preporodno razdoblje drnišku općinu držala u svojim rukama, već bile podijelile i kada su, u dogovoru s dalmatinskim pravaškim grupama, započele temeljitije pripreme za osnivanje i organizaciju Stranke prava u Dalmaciji. Sredinom godine 1893. drniški Hrvati, koji su inače veoma rado davali dobrovoljne priloge u raznolike društveno korisne svrhe, prikupljali su sredstva za izgradnju Starčevićeva doma u Zagrebu. Mnogi od njih su se te i narednih godine, osobito prilikom svečanog polaganja kamena temeljca (1894), osnivanja dalmatinske pravaške organizacije (1894) i otvaranja spomenutog doma (1895), opredijelili za pravaštvo i Stranku prava, te izrazili svoje divljenje i privrženost starom

pravaškom vođi dr. Anti Starčeviću.¹ A kada je godine 1896. Starčević umro, drniški pravaši upućivali su razjedinjenom rukovodstvu banovinske Stranke prava u Zagreb brzojave sućuti (sažalnice) u kojima su žalili za gubitkom velikog vođe i učitelja i ujedno izražavali želju za ponovnim jedinstvom stranke. Prihvaćajući pravaštvo, Drnišani su se nadali da će Stranka prava kad - tad izboriti slobodu, jedinstvo i samostalnost hrvatske države, i tako ostvariti ideal mnogih nacionalno svjesnih Hrvata. Među brojnim mladim drniškim pravašima već u to vrijeme, a i kasnije, posebice su se isticali franjevci, župnici Drniša i Drniške krajine, te dr. Ivan Buić, dr. Jere Grubišić i njegov brat Rade Grubišić.²

Iako se pravaštvo u Dalmaciji javlja početkom osamdesetih godina 19. stoljeća, dalmatinski pravaši stranački se organiziraju relativno kasno. Stranka prava u Dalmaciji, koja nastaje ujedinjavanjem triju pravaških grupa - Prodanove klerikalne, Trumbić - Supilove liberalne i Biankinijeva Hrvatskog kluba - osnovana je tek 22. kolovoza 1894. godine. Na osnivačkoj Konferenciji u Zadru, kako se vidi iz "Imenika pozvanih ...", drniške pravaše zastupao je fra Marko Čačić, župnik iz Gradaca kod Drniša.³

- 1 Privrženost Starčeviću javno su izrazili godine 1894. slijedeći drniški pravaši: "Marko Živković Šupuk, obitelj Koštan, fra Marko Laco, dr. Jere Grubišić, Ivan Skelin, obitelj Mijanović, dr. Ivan Buić, Vinko Viličić, fra Mijo Kotaraš, Petar Opara, fra Pavao Perišić, Joso Grubišić, Feliks Grubišić, obitelj Adžija, Niko Dereta, Petar Nakić Vojnović, Nikola Vežić, Vjekoslav Jušić, Rade Grubišić, Ante Grubišić, Pero Jakovčev, Nikola Melada, Ivan Novak, Božo Čelar, Pavao Nakić, Joso Nakić, Ive Kević, Petar Škarica, Luka Škovrlja, obitelj Jušić, Joso Širinić, Ante Novak, Filip Živković Šupuk, Ivo Kušpilić i Nikola Adžija." Iste godine drniška pravaška mladež čestitala je imendan Jurju Biankiniju s željom da u Carevinskom vijeću u Beču pokaže kako Hrvatska još nije propala. Čestitku su potpisali: "Dr. Ivan Buić, Jakov Čović Plenković, Joso Nakić, Ive Aralica, Ante Mazalin, Ive Kević, Ivan Jušić, Ante Zenić, Ante Adžija, Vice Perketa, Špiro Novak, Ante Grubišić, Pavao Nakić, Ivan Skelin, Petar Opara, Niko Dereta, Ivan Kušpilić, Nikola Melada, Vjekoslav Jušić, Nikola Adžija, Krešimir Allegretti, Franjo Ivačić, Vinko Viličić, Petar Jakovčev, Vlado Kulušić, Filip Živković Šupuk, Franjo Krelja i Vladimir Jušić." Neki od gore navedenih drniških pravaša kasnije su mijenjali svoju stranačku pripadnost. Vidi radnju: Karlo Kosor, "Drniš u ogledalu tiska za hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji (1860-1921)", *Kačić*, Zbornik Franjevačke provincijske Presv. Otkupitelja VIII, Split 1976, str. 41, 42; Vidi i bilj 3.
- 2 K. Kosor, *nav. dj.*, str. 41-44 i d; Više o rascjepu među banovinskim pravašima vidi u radnji: Mirjana Gross, "Geneza Frankove stranke", *Historijski zbornik*, godina XVII/1964, Zagreb 1965, str. 1-83.
- 3 Naučna biblioteka Split, Osobni arhivski fond Ante Trumbić, M-431/35, M-410/43; Više o pravaštvu u Dalmaciji vidi: (...), *Narodnjaštvo i pravaštvo u Dalmaciji*, Zadar 1895, str. 1-50; Julije Grabovac, "Dalmatinski pravaši prema oportunističkom 'modernom pravaštvu' i raskolu u banovinskoj Stranci prava", *Radovi* 7, Pedagoška akademija Split, Split 1965, str. 1-51; Jaroslav Šidak, Mirjana Gross, Igor Karaman, Dragovan Šepić, *Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914*, Zagreb 1968, str. 167-169, 172-179; M. Gross, *Povijest pravaške ideologije*, Zagreb 1973, str. 283-309 i d; M. Gross, "Uloga šibenskog pravaštva u dalmatinskoj i općehrvatskoj pravaškoj politici uoči prvog svjetskog rata", *Radovi* 1, Institut

Na općinskim i saborskim izborima drniški Hrvati su krajem 19. i početkom 20. stoljeća - bez obzira na izvjesna stranačka neslaganja, trzavice i sukobe - uglavnom nastupali zajednički. Međutim, već na općinskim izborima godine 1905, na kojima je uz pomoć i podršku srpskih birača pobijedila novoformirana Hrvatska stranka, pravaši su aktivno sudjelovali sve do pred sam kraj izbora kada su se, videći njihov konačni ishod, povukli sa birališta da ne bi došlo do otvorenog sukoba. Nakon pobjede Hrvatske stranke u sva tri izborna tijela, novoizabrani općinski vijećnici sastali su se krajem godine i za načelnika izabrali Ivana Skelina, a u novu Općinsku upravu birali su četvoricu Hrvata (Pave Nakić, Mate Kulušić, Nikola Adžija, Joso Nakić) i dva Srbina (Dušan Ivetić, Ivan Ante Viličić). Slično općinskim izborima, gledajući njihov stranački ishod, protekli su u Drnišu i izbori za Bečki parlament do kojih je došlo dvije godine poslije. Naime, na izborima za Carevinsko vijeće godine 1907. u izbornom kotaru Trogir - Drniš sve tri hrvatske stranke istakle su svoje kandidate. Stranka prava kandidirala je odvjetnika dr. Ivana Buića, Hrvatska pučka napredna stranka liječnika dr. Filipa Marušića, a Hrvatska stranka, koja je nastala početkom 1905. fuzijom narodnjaka i većeg dijela dalmatinskih pravaša, odvjetnika dr. Vicka Ivčevića, dotadašnjeg predsjednika Dalmatinskog sabora. Pobijedio je Ivčević s 5730 glasova, dok je Marušić dobio 415, a pravaški kandidat Buić svega 282 glasa.⁴

II.

Prvo pravo odmjeravanje snaga između drniških pravaša i pripadnika Hrvatske stranke uslijedilo je na izborima za Bečki parlament godine 1911. Te godine u izbornom kotaru Trogir - Drniš dalmatinska Stranka prava kandidirala je dr. Ivana Krstelja, načelnika šibenske općine, autonomasi su istakli kandidaturu dr. Ivana Lubina, a Hrvatska pučka napredna stranka i Hrvatska stranka u dogovoru sa Srpskom zajednički su kandidirale dr. Vicka Ivčevića koji je i u prethodnom mandatnom razdoblju bio zastupnik u Carev-

za hrvatsku povijest, Zagreb 1971, str. 259-285; Slavo Grubišić, "Pregled povijesti Šibenika 1873-1921. godine", *Šibenski spomen zbornik o 900 obljetnici*, Šibenik 1976, str. 409-442; Marjan Diklić, "Pojava pravaštva i nastanak Stranke prava u Dalmaciji", *Radovi 32*, Zavod za povijesne znanosti JAZU u Zadru (dalje: RZJAZUZd), Zadar 1990, str. 5-107; M. Diklić, "Mihovil Pavlinović i pojava pravaštva u Dalmaciji", *Radovi 31*, RZJAZUZd, Zadar 1989, str. 15-43; Osim navedenih, podataka o dalmatinskom pravaštvu naći ćemo i u djelima drugih autora; evo nekih: Rene Lovrenčić, *Geneza politike "novog kursa"*, Zagreb 1972, str. 124-141 i d; Ivo Perić, *Ante Trumbić na dalmatinskom političkom poprištu*, Split 1984, str. 16-95; Ivo Petrinović, *Ante Trumbić. Politička shvaćanja i djelovanje*, Zagreb 1986, str. 21-112; I. Petrinović, *Politička misao Frana Supila*, Split 1988, str. 18-84; Ante Trumbić, *Izabrani spisi*, Izabrao i uredio Ivo Petrinović, Split 1986, str. 9-101.

⁴ Nikola Adžija, "Razne bilješke većinom lokalne politike", velika rukopisna bilježnica čuva se u Muzeju Drniške krajine u Drnišu, str. 55,56; K. Kosor, *nav. dj.*, str. 41-54.

inskom vijeću u Beču i ujedno predsjednik Dalmatinskog sabora i Zemaljskog odbora. Glavna izborna borba, kako ćemo vidjeti, vodila se između Krstelja i Ivčevića, dok dr. Lubin, kandidat Autonomnaške stranke, od samog početka nije imao nikakvih realnih izgleda na uspjeh. Po naređenju bečkog Ministarstva unutrašnjih poslova i dalmatinskog Namjesništva izbori za Carevinsko vijeća bili su organizirani u Dalmaciji 13, 16. i 19. lipnja, a eventualni uži izbori trebali su se održati 21, 24. i 27. lipnja 1911. godine. Izbori u četvrtom izbornom kotaru - kojeg su sačinjavali sudski kotar Trogir, sudski kotar Drniš i politička općina Promina (središte te općine bilo je u Oklaju, a pripadala je sudskom kotaru Knin) - zakazani su za 19, a mogući uži izbor za 27. lipnja.⁵

Predizborna kampanja u Dalmaciji započela je odmah nakon raspisivanja izbora i trajala je oko dva mjeseca, od sredine travnja do sredine lipnja. Posebice oštra bila je u izbornom kotaru Trogir - Drniš gdje je Stranka prava, forsirajući Krstelja, nastojala svim snagama izboriti pobjedu i onemogućiti ponovni izbor Vicka Ivčevića što bi, svakako, bio najveći udarac vladajućoj Hrvatskoj stranci. I pravaši i pristaše Hrvatske stranke održavali su u Drnišu i Drniškoj krajini brojne sastanke i predizborne skupštine na kojima su istupali stranački kandidati i obrazlagali svoje planove i programe. Takve skupštine pravaši su održali u Koprnu (17. V), Drnišu (21. V), Mirilović - Zagori (25. V), Kljacima (28. V), Ružiću (28. V), Oklaju (5. VI) i Miljevcima (5. VI); a Hrvatska i Hrvatska pučka napredna stranka u Drnišu (24. V), Miljevcima i Promini (15. VI). Osim navedenih, predizborni sastanci i zborovi održavali su se godine 1911. i u drugim značajnijim mjestima izbornog kotara Trogir - Drniš, a posebice u Lečevici, Kaštel - Novom i Trogiru gdje je dominirala Hrvatska stranka, dok su pravaši glavno uporište imali u Drnišu i Promini.⁶

Najveći predizborni skup pravaši su održali u Drnišu gdje se 21. svibnja 1911. godine, u nazočnosti predstavnika iz gotovo svih mjesta Drniške krajine, okupilo mnogo naroda. Za tu priliku grad je bio posebice uređen: svirala je svečana glazba, vijorile se hrvatske trobojnice, pucalo se iz "maškula" (malih topova), bacalo cvijeće po ulicama, te klicalo Stranci prava i njenom kandidatu Ivanu Krstelju. Na "veličanstvenoj" skupštini u Drnišu, koja je održana pod ravnanjem dr. Jere Grubišića u dvorištu Ive Kušpilića, govorio je kandidat Stranke prava dr. Ivan Krstelj, istaknuti dalmatinski pravaš i načelnik šibenske

5 Isto, str. 55; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 534, od 12. IV, str. 2, 3; *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 33, od 11. IV, str. 1; br. 38, od 27. IV, str. 1; br. 42, od 9. V, str. 1; *Pučka sloboda*, god. V/1911, br. 18, od 10. V, str. 1; br. 20, od 24. V, str. 1.

6 *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 545, od 20. V, str. 2; br. 546, od 24. V, str. 1; br. 547, od 27. V, str. 1; br. 548, od 31. V, str. 1, 3; br. 550, od 7. VI, str. 2; *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 46, od 23. V, str. 2; br. 48, od 30. V, str. 2; br. 51, od 6. VI, str. 1,2; Narodni list, god. I/1911, br. 48, od 17. VI, str. 2.

općine, zatim domaći pravaški prvaci Buić i Grubišić, te drniški župnik i dekan fra Ante Bilonić. U svojim govorima oni su, uglavnom, oštro kritizirali vladajuću Hrvatsku stranku i njene prvake, a posebice dr. Vicka Ivčevića kojeg su optuživali da u proteklom mandatu ništa nije učinio za siromašnu i gospodarski zaostalu Drnišku krajinu. Nasuprot tome iznosili su i hvalili kvalitete pravaškog kandidata Krstelja pod čijim je vodstvom navodno šibenska općina znatno napredovala, a grad Šibenik "procvao". Govoreći o bijedi i zapuštenosti Drniša i Drniške krajine, osobito sela i seljačkog stanovništva, te iznoseći najelementarnije potrebe drniškog pučanstva, fra Ante Bilonić toplo je pozdravio sve prisutne, a posebice "braću pravoslavne vjere i pozvao ih na zajednički rad za zajedničko dobro". Podržavajući pravaškog kandidata, fra Bilonić se u svoje osobno ime i u ime svoje braće franjevac svečano obvezao da će svim silama raditi za dr. Krstelja i Stranku prava. Otvorena podrška rodoljubnog franjevačkog svećenstva, kojeg je slijedila većina drniškog pučanstva, za pravaše u Drnišu značila je jako mnogo, a predstavljala je i nagovještaj skorog pada dugogodišnje vladavine narodnjaka i Hrvatske stranke u ovom kraju.

Na mnogobrojnim predizbornim skupovima, koje je organizirala Stranka prava diljem Drniške krajine - uz Krstelja, Buića, Bilonića i braću Grubišić - istakli su se još: Ante Novaković, Vlado Kulić, Niko Kosor, Josip Gabrilović, Luka Škovrlj, don Marko Vežić, fra Šimun Perković, fra Domenik Labor, fra Bone Baričević, fra Milan Ujević, fra Šimun Mengušić, fra Pavao Silov, fra Bone Šarić i mnogi drugi.⁸ Uočavajući na skorim izborima za Carevinsko vijeće veliku opasnost od Stranke prava i njenog kandidata Krstelja, a posebice od rodoljubnog franjevačkog svećenstva koje je podržavalo pravaše, pojedinci iz redova Hrvatske stranke tužili su neke franjevce provincijalu reda fra Karlu Eteroviću da su se u predizbornoj borbi ponašali nedostojno i na njihova kandidata Ivčevića "nabacivali" lažima i uvredama. U vezi s tim Eterović je proveo istragu čiji rezultati nisu potvrdili navedene pritužbe i s time pismeno upoznao Ivčevića. Cilj toga bio je da se posve umanji pa, ako je moguće, i sasvim neutralizira utjecaj franjevaca na birače u Drniškoj krajini. Zašto? Zbog toga što su franjevci bili glavna veza pravaša s hrvatskim narodom Krajine. Kako su se izbori približavali tako su rasle političke strasti i napetosti među političkim protivnicima, a neposredno pred izbore došlo je u Drnišu i Promini i do krvavih sukoba, što je navelo načelnika drniške općine Ivana Skelina da zatraži asistenciju vojske i pojačani nadzor redarstva.⁹

7 *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 546, od 24. V, str. 1.

8 *Hrvatska rieč*, god. VI/1911, br. 546, od 24. V, str. 1; br. 547, od 27. V, str. 1; br. 548, od 31. V, str. 3; br. 550, od 7. VI, str. 2.

9 K. Kosor, *nav. dj.*, str. 56; *Narodni list*, god. I/1911, br. 46, od 10. VI, str. 1,2; br. 48, 17.

Izbori za Carevinsko vijeće u četvrtom izbornom kotaru Trogir - Drniš - koji se sastojao od pet općina: drniške, prominske, lećevečke, trogirske i kaštel - novske - održani su 19. lipnja 1911. godine, kako je ranije bilo najavljeno. U drniškoj i prominskoj općini pobijedio je pravaški kandidat dr. Ivan Krstelj, a u trogirskoj, lećevečkoj i kaštel - novskoj predložnik Hrvatske i Hrvatske pučke napredne stranke dr. Vicko Ivčević. Ivčević je ukupno dobio 4655, a Krstelj 4394 glasa, dok je kandidat Autonomaske stranke dr. Ivan Lubin u cijelom izbornom kotaru dobio samo 352 glasa. Budući da ni jedan od trojice kandidata u prvom izbornom krugu nije dobio natpolovičnu većinu glasova, otpao je dr. Ivan Lubin, a Ivčević i Krstelj ušli su u drugi izborni krug, tzv. uži izbor, koji je uskoro bio održan.¹⁰ Ali, prije tog izbora evo tabelarnog prikaza rezultata prvog izbora koje donosimo po općinama i ukupno u tablici I.

Tablica I.¹¹

Rezultati prvog izbora za Carevinsko vijeće u izbornom kotaru Trogir - Drniš godine 1911.

Izborni kotar	Općina i mjesto	Stranački kandidati		
		Ivčević	Krstelj	Lubin
Trogir - Drniš	Drniš	1250	2614	13
	Promina (Okalj)	328	761	-
	Kaštel-Novoi	409	196	1
	Lećeveica	885	268	-
	Trogir	1781	555	338
Ukupno glasova		4655	4394	352

Uži izbor između Ivčevića i Krstelja objavljen je u drugom izbornom krugu 27. lipnja 1911, kako je prethodno bilo određeno. Međutim, uoči samih izbora Drniš su posjetili glavni predstavnici vodećih političkih stranaka u Dalmaciji, naravno, s ciljem da podrže i pomognu izbor svojega kandidata. Posjetivši izbornu poprište, predstavnici Hrvatske, Srpske i Hrvatske pučke napredne stranke - dr. Ante Trumbić, don Juraj Biankini, Melko Čingrija, Joso Kulušić, dr. Dušan Baljak i dr. Josip Smoldaka - podržavali su Ivčevića, a predstavnici Stranke prava - don Ivo Prodan, dr. Mate Drinković, dr. Ante Dulibić i dr. Ante Sesardić - Krstelja. Izbor Krstelja osobito su podržavali franjevci Drniške

VI, str. 1,2.

10 *Narodni list*, god. L/1911, br. 49, od 21. VI, str. 1; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 555, od 21. VI, str. 2.

11 Tablica I izrađena je na osnovi podataka uzetih iz *Narodnog lista*. Vidi: *Narodni list*, god. L/1911, br. 49, od 21. VI, str. 1.

krajine, a Ivičevića stara narodnjačka vlast i svih pet općinskih načelnika. Premda je izborna borba i ovog puta bila dosta teška - bilo je nagovaranja, podmićivanja, ucjena, kupovanja glasova i otvorenih sukoba - uz asistenciju vojske i pojačan nadzor oružnika ona je uspješno privedena kraju. Kao i prilikom prvog izbora Krstelj je, prema očekivanju, dobio većinu glasova u drniškoj i prominskoj općini, a Ivičević u trogirskoj, lećevečkoj i kaštel - novskoj. Od 13051 birača, koliko ih je bilo upisano u izborne liste, glasovalo je 10530 ili 80,67%, a nije pristupilo izborima 2521 ili 19,33%, što je za onovremene političke prilike relativno dobar odaziv. Nakon prebrojavanja i zbrajanja glasova u cijelom izborništvu konačno je utvrđeno da je za Ivčevića ukupno glasovalo 5627, a za Krstelja 4903 birača. Prema tome, na izborima za Carevinsko vijeće u izbornom kotaru Trogir - Drniš godine 1911. pobijedio je ponovo dr. Vicko Ivčević, dobivši 724 glasa više od svog protukandidata dr. Ivana Krstelja.¹² O rezultatima užeg izbora, osobito po općinama, najočitije govore podaci izneseni u tablici II.

Tablica II.¹³

Rezultati užeg izbora za Carevinsko vijeće u izbornom kotaru Trogir - Drniš godine 1911.

Izborni kotar	Općina i mjesto	Stranački kandidati	
		Ivčević	Krstelj
Trogir - Drniš	Drniš	1661	2857
	Promina (Okalj)	339	778
	Kaštel-Novi	405	214
	Lećevica	1055	289
	Trogir	2167	765
Ukupno glasova		5627	4903

Nezadovoljni konačnim ishodom izbora, drniški pravaši žalili su se na brojne nepravilnosti učinjene na njihovu štetu, ali sve je bilo uzalud. O tim nepravilnostima bilo je riječi i na 44. zasjedanju Dalmatinskog sabora kada je grupa pravaških zastupnika tražila da se usvoji zaključak kojim se poziva "c.

12 *Narodni list*, god. I/1911, br. 51, od 28. VI, str. 1; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 557, 28. VI, str. 1, 2; br. 558, od 1. VII, str. 1,2; *Hrvatska kruna*, god XIX/1911, br. 57, od 27. VI, str. 1, 2; *Pučka sloboda*, god. V/1911, br. 25, od 30. VI, str.1-3; br. 52, od 1. VII, str. 2, 3.

13 Tablica II izrađena je na osnovi podataka koje donosi *Narodni list*. Vidi: *Narodni list*, god. I/1911, br. 51, od 28. VI, str. 1.

k. Vlada, da opravda nečuvena bezakonja i nasilja počinjena na štetu pristaša Stranke prava od strane političke vlasti" u izbornom kotaru Trogir - Drniš.¹⁴

Izbori za Carevinsko vijeće u četvrtom izbornom kotaru Trogir - Drniš godine 1911. pokazali su, bez obzira što je još jednom pobijedio kandidat Hrvatske stranke dr. Vicko Ivčević, da je u ovom izbornom kotaru Stranaka prava stekla čvrsto uporište, posebice u drniškoj i prominskoj općini u kojima se većina birača opredijelila za pravaškog kandidata dr. Ivana Krstelja. Odbacujući staru oportunističku narodnjačku politiku, čija je nasljednica bila Hrvatska stranka, većina hrvatskog pučanstva u Drniškoj krajini opredijelila se za Stranku prava jer je ona nudila radikalnije rješenje hrvatskog pitanja i obećavala brži gospodarski napredak. Realno gledajući, Stranka prava je i u ovom izbornom kotaru postala pojedinačno najjača politička stranka, a izbore je izgubila uglavnom zbog toga što su Hrvatsku stranku i njenog kandidata Ivčevića podržale Srpska stranka i Hrvatska pučka napredna stranka. Dakle, usprkos porazu, Stranka prava je i u ovom kotaru snažno napredovala, osobito u Drnišu i Drniškoj krajini gdje je pravaštvo uhvatilo toliko maha da je bilo samo pitanje vremena kada će i ovdje, kao i u mnogim drugim vanjskim općinama, pobijediti na općinskim izborima.

III.

Neposredno nakon izbora za Carevinsko vijeće u Beču - na kojima je dalmatinska Stranka prava osvojila 4 mandata (I. Prodan, A. Dulibić, V. Perić i A. Sesardić), Hrvatska stranka 4, Srpska stranka 2 i Hrvatska pučka napredna stranka 1 mandat - uslijedili su općinski izbori u Dalmaciji. Oni su se u svim dalmatinskim općinama morali održati u vremenu od 21. srpnja pa do 31. kolovoza godine 1911.¹⁵ Prema utvrđenom planu, koji je odredilo Namjesništvo u dogovoru sa Zemaljskim odborom, općinski izbori u Drnišu trebali su se održati 3. 4. i 5. kolovoza za treće biračko tijelo, 9. kolovoza za drugo i 11. kolovoza za prvo izborna tijelo. Evo konkretnog plana izbora (Tablica III) za politički kotar Knin u čijem sastavu se nalazila i drniška općina.¹⁶

14 Brzopisna izvješća XLIV. zasjedanja pokrajinskog Sabora dalmatinskog, održanog od dneva 24 siječnja do dneva 24 veljače 1912, Zadar 1913, str. 24.

15 *Narodni list*, god. I/1911, br. 50, od 24. VI, str. 1; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 561, od 12. VII, str. 1, 2.

16 *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 61, od 13. VII, str. 1, 2; *Pučka sloboda*, god. V/1911, br. 27, od 12. VI, str. 1, 2.

Tablica III.¹⁷

Plan općinskih izbora za politički kotar Knin godine 1911.

Politički kotar	Politička općina	Dani izbora		
		3. izb.tije.	2. izb.tije.	1. izb.tije.
Knin	Knin	21.VII.	25.VII.	26.VII.
	Drniš	3, 4, 5.VIII.	9.VIII.	11.VIII.
	Promina	7.VIII.	9.VIII.	10.VIII.

Općinski izbori u Drniškoj krajini održani su kako je bilo i planirano, a Stranka prava je prema očekivanju pobijedila u drniškoj i prominskoj općini. U Promini je za načelnika bio izabran Ante Čorić, a novi općinski prisjednici postali su: Knežević, Ikica, Dujić i Budanko, sve pravaške "korenike".¹⁸

Za razliku od izbora za Carevinsko vijeće, općinski izbori u Drnišu protekli su ovaj put u miru i redu, bez uobičajenih stranačkih nadmetanja, nesuglasja, trzavica, podgrijavanja političkih strasti i sukoba. Zašto? Zato što je uoči samih izbora postignut tzv. izborni kompromis između narodnjaka, koji su dotada čvrsto držali općinu u svojim rukama, i pravaša, koji su imali sve veće izgleda da osvoje općinsku vlast. U stranačkim pregovorima posredovao je dr. Božo Štambuk, sudac u Drnišu, koji se privremeno bio priklonio pravašima. U ime Stranke prava pregovarao je dr. Jere Grubišić, a u ime Hrvatske stranke općinski načelnik Ivan Skelin. Prema postignutom sporazumu Stranka prava je, od 36 vijećnika koliko ih je brojilo Općinsko vijeće, trebala dobiti 18, a Hrvatska i Srpska stranka zajedno 18. Osim toga, bilo je dogovoreno da će načelnik općine i dalje biti Ivan Skelin, da u Općinskom vijeću neće biti franjevac, te da će Upravu općine, uz načelnika, sačinjavati još šest prisjednika i to: tri prisjednika trebala je dati Stranka prava, dva Srpska i jednog Hrvatska stranka. Ovaj dogovor - koji najbolje pokazuje odnos političkih snaga uoči općinskih izbora u Drnišu - zapravo je rezultat daljeg buđenja hrvatske nacionalne svijesti, te stalnog jačanja pravaštva i Stranke prava u Drniškoj krajini. Uočavajući i uvažavajući tu snagu, općinsko rukovodstvo Hrvatske stranke na čelu sa Skelinom svjesno je prepustilo većinu pravašima, ali je putem dogovora nastojalo za sebe sačuvati ključne funkcije i zadržati stare pozicije, što je, s obzirom na planirani broj vijećnika po strankama u Općinskom vijeću, bilo gotovo nemoguće.¹⁹

17 Tablica III. izrađena je na osnovi podataka uzetih iz lista *Pučka sloboda*. Vidi: *Pučka sloboda*, god. V/1911, br. 27, od 12. VII, str. 1, 2.

18 *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 589, od 29. XI, str. 2.

19 *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 65, od 26. VII, str. 3; *Narodni list*, god. I/1911, br. 60,

Postignuti stranački sporazum uglavnom je poštivan za vrijeme izbora, ali ne i kasnije, pa su bili izabrani predloženi kandidati koalicije u sva tri izborna tijela. Jedino je općinski prisjednik Pave Nakić, nezadovoljan stranačkim dogovorom i budućim rasporedom političkih snaga, izišao u prvom i drugom izbornom tijelu sa svojom posebnom listom, ali je dobio svega dva talijanaška glasa. Prema ranije utvrđenu stranačkom dogovoru u novo Općinsko vijeće bilo je izabrano 18 kandidata Stranke prava, 10 kandidata Srpske stranke i 8 kandidata Hrvatske stranke. Dakle, prema očekivanju pobijedili su pravaši. Evo i tabelarnog prikaza (Tablica IV) rezultata spomenutih izbora.²⁰

Tablica IV.²¹

Rezultati općinskih izbora u Drnišu godine 1911.

Politička općina	Političke stranke	Općinsko vijeće (36 vijećnika)	Postotak %
Drniš	Stranka prava	18 vijećnika	50%
	Hrvatska stranka	8 vijećnika	22.22%
	Srpska stranka	10 vijećnika	27.78%
	Ukupno	36 vijećnika	100%

Pobijedivši gotovo bez borbe na općinskim izborima u Drnišu godine 1911, drniški pravaši odlučili su da više ne poštuju stranački sporazum uglavljen prije izbora, a kao povod poslužila im je izborna lista Pave Nakića za koju su okrivili neke članove Hrvatske stranke. Smatrali su da je time i bez njihove krivice prekinut stranački dogovor, te da im 50% osvojenih mandata u Općinskom vijeću daje za pravo da iz svojih redova izaberu novog općinskog načelnika i Upravu. Na konstituirajućoj sjednici novog Općinskog vijeća, održanoj 20. studenog 1911. godine, prisutni vijećnici "jednoglasno" su izabrali novu Upravu u koju su, pored novoizabranog načelnika iz redova Stranke prava, ušla još četvorica pravaša i po jedan pripadnik iz Hrvatske i Srpske stranke. Za načelnika bio je izabran veleposjednik, trgovac i kamatnik (lihvar) Rade Grubišić, zvani Bič, član Stranke prava, a novi općinski prisjednici postali su: Vjekoslav Nakić, Ivan Rome Ljubić, Ivan Kušpilić i Joso Meštrović - Gabrilović, pravaši, te Dušan Miović i Joso Nakić, prvi član Srpske, a drugi

od 29. VII, str. 2.

20 *Narodni list*, god. I/1911, br. 60, od 29. VII, str. 2; br. 63, od 9. VIII, str. 2; br. 64, od 12. VIII, str. 2; *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 70, od 12. VIII, str. 2; br. 100, od 22. XI, str. 3; br. 101, od 25. XI, str. 2; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 570, od 12. VIII, str. 2; *Sloboda*, god. VII/1911, br. 65, od 16. VIII, str. 3.

21 Tablica IV. izrađena je na osnovi podataka uzetih iz stranačkog tiska, prvenstveno *Narodnog lista*, navedenog u bilješki 19.

Hrvatske stranke. "Pri izboru općinske uprave" - kako pravilno zaključuje drniški dopisnik *Hrvatske rieči* - "novo općinsko vijeće stavilo se je u suglasje sa Drnišom, kakav je progovorio za izbora u carevinsko vijeće u velebnim manifestacijama za pravaškog kandidata dra. Krstelja.²² I zaista, ovi izbori su novu općinsku vlast stvarno doveli u suglasje s realnim rasporedom stranačkih političkih snaga na terenu, kao i s političkim raspoloženjem većine drniškog pučanstva koje je pristajalo uz Stranku prava.

Pobjedu na općinskim izborima, kao svoj najveći uspjeh, drniški pravaši svečano su proslavili početkom veljače (4. II) godine 1912. Na proslavu u Drniš pozvali su predstavnike šibenske i prominske općine, te župnike i predstavnike svih sela Drniške krajine. Odaziv je bio velik, došlo je oko sto uzvanika, a slavilo se uz pjesmu i glazbu do kasno u noć. Iz pravaške Promine na slavlje je stigao načelnik Ante Čorić sa cijelom Općinskom upravom, svećenikom Jurenovićem i nekolicinom općinskih vijećnika, iz Kaštela Katalinić i Studin, a iz Šibenika na proslavu su došli načelnik Ivan Krstelj, općinski prisjednik Vladimir Kulić i dr. Marko Skočić.²³

Primopredaja općinske vlasti izvršena je na "mlado ljeto" 1912. godine. Preuzevši vlast, nova Uprava naslijedila je od stare dosta teško i nesređeno stanje: velika dugovanja, mnoge neplaćene račune i praznu blagajnu. Točnije, u blagajni je bio, kako je u zapisniku konstatirano, gotovinski iznos od "krune jedne i para deset". Dakle, financijsko stanje u općini bilo je jako loše, a općinska blagajna prazna, sredstava nije bilo niti za plaće službenika, a kamoli za neke druge aktivnosti.²⁴ Odmah nakon što je nova Uprava preuzela vlast došlo je do oštrih napadaja na pravaše od strane njihovih političkih protivnika. Nezadovoljno gubitkom vlasti, lokalno vodstvo Hrvatske stranke na čelu s bivšim načelnikom Skelinom i pojedini članovi Hrvatske pučke napredne stranke pod vodstvom učitelja Petra Drezge i Nikole Adžije optuživali su pravaše, a posebice novog općinskog načelnika Radu Grubišića, da su na vlast došli s "pomoću spleta i slučaja", kršeći predizborni stranački dogovor, te uz podršku franjevaca i njihovih seoskih blagajni; da su nepogodni i nesposobni za upravljanje općinom, te da ni sami ne znaju što je pravo pravaštvo i što zapravo hoće²⁵ Dalje su im prigovarali da su Grubišića postavili za

22 N. A dž i j a, nav. rukopis, str. 83, 84; *Hrvatska rieč*, god. VII/1911, br. 587, od 22. XI, str. 2; br. 582, od 12. XI, str. 2; *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911, br. 101, od 25. XI, str. 2.

23 *Hrvatska rieč*, god. VIII/1912, br. 616, od 7. II, str. 2; N. Adžija, nav. rukopis, str. 85.

24 *Hrvatska rieč*, god. VIII/1912, br. 605, od 12. I, str. 1,2.

25 Dap Nikola Adžija, "Drniške stvari ili dalmatinske mizerije", *Naše jedinstvo* (Prilog), god. XIX/1912, br. 43, od 9. IV, str. 1 - 4. U vezi s autorstvom navedenog priloga u Jedinstvu, koji je dosta uzburkao političke duhove u Drnišu, Nikola A dž i j a u već navedenom rukopisu - "Razne bilješke većinom lokalne politike" - piše na stranici 92. da je on glavni

načelnika općine i imenovali za ravnatelja Općinske štedionice kako bi se što lakše obogatio; da su nakon pobjede zapostavili franjevce i sve prave pravaše, odnosno pravaše iz uvjerenja kao što su Ivan Buić i Ante Novak; da prepravljaju općinske izborne imenike i to tako što u njih unose samo svoje istomišljenike, a zapostavljaju i izbacuju protivnike; i na kraju, da potiču i izazivaju sukobe sa Srbima i drugim političkim protivnicima. Cilj toga bio je posve jasan. Trebalo je što više ocrniti novu pravašku vlast, onemogućiti normalan rad nove Općinske uprave i tako izazvati raspust pravaške općine kako bi čim prije došlo do novih općinskih izbora.

Na sve te napadaje, naravno, pravaši nisu ostajali dužni. Oni su preko pravaškog tiska optuživali Skelina i njegovu staru Općinsku upravu da su od velikih obećanja koje su dali prilikom preuzimanja općine - kako će sniziti poreze, izgraditi škole, popraviti stare i izgraditi nove puteve, urediti potoke i dovesti vodu, odnosno ubrzati gospodarski i kulturni razvoj zaostale Drniške krajine - učinili smo to da su porezi porasli za 300%, da su upropastili kapital dviju zaklada (Jubilarni i Pričuvni) i općinu uvalili u dug od više stotina tisuća kruna. Zaista, o velikim općinskim dugovanjima mnogo je pisao onovremeni stranački tisak, a najviše *Hrvatska kruna* i *Narodni list* koji su o tome iznosili dosta različite podatke. Donja moguća granica duga, po mišljenju pravaša, bila je nešto iznad tristo tisuća kruna, a po mišljenju narodnjaka, koji su nastojali opravdati staru Općinsku upravu, tek gornja moguća granica duga približavala se iznosu od tristo tisuća. Premda konačni iznos svih općinskih dugovanja nije bio točno utvrđen, iz naprijed navedenog možemo zaključiti da se radilo o dugu od približno tristo tisuća kruna, što za jednu siromašnu i nerazvijenu općinu, kakva je tada bila drniška, nisu bila mala sredstva.²⁶

Kada je nova pravaška Uprava, krajem travnja i početkom svibnja 1912, pokušala u dva tri navrata održati sjednicu Općinskog vijeća, opozicijski vijećnici nisu došli pa se sjednica nije mogla održati, a već to je, i bez ranijih pritužbi i zahtjeva za raspuštanje općine, bio dovoljan razlog za raspust

autor spomenutog priloga, da ga je pisao u društvu s učiteljom Petrom Drezgom i pravnikom Milošem Popcem i da ga je na kraju potpisao s "Dap". Skraćena "Dap" najvjerojatnije je sastavljena od početnih slova njihovih prezimena: D = Drezga, a = Adžija i p = Popac.

26 Isto, str. 1 - 4; K. Kosor, nav. dj., str. 58; O tome više vidi u onovremenom stranačkom tisku: *Hrvatska kruna*, god. XX/1912, br. 53, od 1. VI; br. 54, od 5. VI; br. 57 - 58, od 15. VI; br. 73, od 3. VIII; *Narodni list*, god. LI/1912, br. 10, od 3. II; br. 13, od 14. II; br. 18, od 2. III; br. 25, od 27. III; br. 28, od 6. IV; br. 29, od 13. VI; br. 58, od 24. VII; br. 63, od 10. VIII; br. 69, od 31. VIII; br. 71, od 7. IX; br. 78, od 2. X; *Hrvatska rieč*, god. VIII/1912, br. 609, od 21. I; br. 616, od 7. II; br. 644, od 14. IV; br. 647, od 22. IV; br. 652, od 5. V; br. 656, od 15. V; br. 657, od 19. V; br. 658, od 22. V; br. 662, od 2. VI; br. 701, od 8. IX; br. 704, od 15. IX; br. 708, od 25. IX; br. 712, od 6. X; br. 719, od 19. X.

novoizabranog općinskog Upraviteljstva. Uočivši tu opasnost, načelnik Rade Grubišić i dr. Ivan Buić molili su Zemaljski odbor u Zadru da se zbog bojkota opozicije ne raspušta općina, podršku za to tražili su i u Beču, ali sve je bilo uzalud. Namjesništvo je početkom lipnja 1912. godine - na zahtjev opozicije, te poticaj i suglasnot Zemaljskog odbora; a navodno zbog lošeg upravljanja, pristranosti, nezakonitosti, nerada, nereda i opstrukcije oporbe - raspustilo drnišku općinu i uvelo komesarijat. Za komesara bio je postavljen Ivo Celio Cega koji je bez općinskog parlamenta upravljao općinom više od godinu dana, što se kosilo s važećim zakonskim propisima. Uvođenjem komesarijata bila je zadovoljna opozicija, ali ne i pravaši, koji su u svemu tome vidjeli prst dr. Vicka Ivčevića, zastupnika u Carevinskom vijeću i predsjednika Dalmatinskog sabora i Zemaljskog odbora. Oni su smatrali da se Ivčević na taj način odužio drniškim narodnjacima i staroj Skelinovoj Općinskoj upravi za podršku koju su mu pružili na zadnjim izborima za Bečki parlament.²⁷

Komesar Celio Cega, nastojeći poboljšati teško financijsko stanje, nastalo još za Skelinove vladavine, upravljao je drniškom općinom oko petnaest mjeseci, točnije od početka lipnja 1912. do kraja kolovoza 1913. godine. Novi izbori za Općinsko vijeće, o kojem će naprijed biti više riječi, održani su za njegove uprave u svibnju mjesecu godine 1913. U međuvremenu je u dalmatinskoj Stranci prava došlo do još jednog rascjepa. Od matice stranke okupljene oko don Ive Prodana, u kojoj su sve više prevladavali klerikalni elementi pod utjecajem splitskog katehete dr. Ante Alfirevića i njegovog lista *Dan*, odvojila se grupa šibenskih pravaša pod vodstvom dr. Mate Drinkovića i dr. Ivana Krstelja. U samom Šibeniku njima se energično suprotstavio dr. Ante Dulibić kojeg je podržavalo šibensko svećenstvo na čelu s biskupom Lukom Papaffavom. Zaoštravajući odnose, Dulibić je pokušao od Drinkovića i Krstelja preoteti glasilo šibenskih pravaša *Hrvatsku rječ*, a kada u tome nije uspio pokrenuo je vlastiti list *Hrvatska misao*. Na stranicama tih listova, pa i šire, vođena je žestoka borba. Ukratko, bit sukoba među šibenskim pravašima bila je u tome što se klerikalna struja na čelu s Dulibićem zalagala za rješenje hrvatskog pitanja u interesu i okviru Habsburške Monarhije, oslanjajući se prvenstveno na vladajuću dinastiju; dok je Drinković-Krsteljeva grupa, osobito pod utjecajem balkanskih ratova, bila za rješenje tog pitanja isključivo izvan okvira Austro - Ugarske države, nadajući se da će ono biti riješeno ili samostalno ili u državnoj zajednici s ostalim južnoslavenskim narodima.²⁸

27 N. Adžija, nav. rukopis, str. 93 - 97; *Hrvatska rječ*, god. VIII/1912, br. 644, od 14. IV, str. 2; br. 652, od 5. V, str. 2; br. 657, od 19. V, str. 2; br. 658, od 22. V, str. 3; br. 662, od 2. VI, str. 3; br. 663, od 5. VI, str. 1; br. 666, od 14. VI, str. 3; *Hrvatska kruna*, god. XX/1912, br. 75, od 10. VIII, str. 2; *Narodni list*, god. LI/1912, br. 58, od 24. VII, str. 2; Vidi i bilj. 37.

28 Mate Drinković, "Obračun", *Hrvatska rječ*, god. IX/1913, br. 894, od 13. XI, str. 1; br. 895,

Pišući o sukobu među šibenskim pravašima i ponovnom rascjepu u redovima dalmatinske Stranke prava, glasila Hrvatske stranke i Hrvatske pučke napredne stranke - *Narodni list i Sloboda* - nastojala su, osobito uoči novih općinskih izbora u Drnišu, izazvati neslogu i rascjep među drniškim pravašima. Na tu kartu igrao je i Ivan Skelin koji je uoči izbora zajedno s Petrom Drezgom i Nikolom Adžijom nagovarao fratre da ne podrže braću Grubišić i njihovu Stranku prava, a u vezi s tim posjetili su i franjevački samostan na Visovcu. Međutim, usprkos pokušaju unošenja razdora u lokalne pravaške redove i brojnih zlonamjernih napisa u kojima se govorilo o tobožnjoj ugroženosti hrvatstva i katoličanstva od srpstva i pravoslavlja, o povezivanju klerikalnih elemenata sa slovenskim klerikalcima, o osnivanju Kršćansko-socijalne stranke i suradnji sa prvakom Slovenske ljudske stranke dr. Ivanom Šušteršičem, do rascjepa među drniškim pravašima nije došlo. Najveća zasluga za to pripada lokalnom stranačkom vodstvu s dr. Ivanom Buićom, članom Uprave dalmatinske Stranke prava, koji se zalagao za jedinstvo pravaških redova. Izgleda nam da je, uz već spominjanog Petra Drezgu, autor većine protupravaških članaka, koji su ciljali na razdor pravaških redova u Drnišu, bio bivši pravaš Nikola Zvonimir Adžija Damasov. Protiv takvog pisanja ustala je Hrvatska kruna, glasilo dalmatinske Stranke prava, ocijenivši ga tendencioznim, izmišljenim i lažnim. Iako do rascjepa među pravašima Drniške krajine nije došlo, ne može se reći da je sve prošlo glatko i bez ikakvih problema, te da nekih pokušaja u tom pravcu nije bilo, a o tome nam najbolje govore petropoljski pravaši. "Nije istinita viest" - pišu oni u *Hrvatskoj kruni* - "da se je stranka prava u Drnišu razdvojila; već je gorka istina, da su neki pravaši otpadci u Drnišu nasjeli velikoj lukavosti i varci ujedinjenih protivnika, koji se sa svim nedopuštenim i nepoštenim sredstvima služe u svrhu, da u stranci prava izazovu razdor; ali to im neće poći za rukom, jer osim one dvojice trojice tobožnjih pravaša, koji im rekbi nasjedoše (kad hoće da opet traže nagodbu i slogu sa ... rasipnicim i upropastiteljim obćinskog imanja), ostali pravaši sviestni svog načela i svoje dužnosti, neće im nikako na ljepak pasti, pa služili se ti protivnici naroda i hrvatstva kojimudrago sredstvom i bilo kakvim izmišljotinama."²⁹

Novi općinski izbori u Drnišu održani su u drugoj polovici svibnja (od 19. do 26) godine 1913. Svjesni svoje premoći, a poučeni iskustvom iz prošlih općinskih izbora, drniški pravaši odlučili su ovoga puta samostalno izići na izbore, ne sklapajući prethodno nikakve predizborne sporazume sa svojim

od 15. XI, str. 1; br. 896, od 18. XI, str. 1; br. 897, od 20. XI, str. 1; br. 899, od 25. XI, str. 1; M. Gross, "Uloga šibenskog pravaštva ..." str. 277-283; S. Grubišić, nav. dj., str. 426-428.

29 K. Kosor, nav. dj., str. 59; N. Adžija, nav. rukopis, str. 111, 114, 115; *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 27, od 2. IV, str. 1; br. 39, od 14. V, str. 2; br. 41. od 21. V, str.1.

političkim protivnicima. Njihov stav bio je da Stranka prava u Drnišu, svjesna svoje moći i "dozrele snage, ne može da se radi nebrojenih i teških razloga, upušta u kompromise sa bilo kojom drugom strankom; jer je i prošlih občinskih izbora bila teško izigrana i prevarena". Na podmetanja od strane političkih protivnika, objavljena u *Narodnom listu*, kako navodno osnovna predizborna parola drniških pravaša glasi: "Katolička je vjera u pogibelji, dolje srbstvo", oni odgovaraju da to nije točno jer ako igdje, to sigurno u Drniškoj krajini, zahvaljujući rodoljubnom franjevačkom svećenstvu, vjeri katoličkoj ne prijete nikakva opasnost. A što se tiče srpstva, kažu da će Stranka prava u Drnišu, kao buduća vladajuća stranka u Općinskom vijeću, i dalje smatrati "Srbe svojom braćom, akoli isti budu radili na korist naše domovine Hrvatske". Neposredno uoči općinskih izbora, a pod osnovnom parolom "sve za narod i za Hrvatsku", drniški pravaši obratili su se na birače izbornim proglasom u kojem, među ostalim, iznose svoje stavove i pozivaju birače da glasuju za kandidate Stranke prava. Evo najvažnijih dijelova iz tog proglasa: "Hrvati! Birači! Primiću se odlučni dani u koje ste pozvani da odlučite u čije ćete ruke postaviti sudbinu Vaše Obćine i občinskog imanja, i koga ćete izabrati u Obćinsko zastupstvo sastojeće od 36 viećnika, koji bi uredno upravljali Obćinom Vašom i njezinim imanjem za dugih 6 godina. Osim toga, nadošao je i odlučan čas da jednom zauviek zapečatite u srcu Obćine Vaše pravo hrvatsko obilježje birajući u Vieće Obćine Vaše osvjedočene Hrvate, prave pučke sinove i poštenjake! (...) 'Stranka prava' poklanja Vam svoje najbolje težake, poljodjelce, radnike, obrtnike, posjednike, trgovce, odvjetnike i svećenike. Daje Vam sve što boljega i triezmenijega u Drnišu i Drniškoj okolici ima, u tvrdoj nadi, da će ta kita ljudi, probrata iz svake struke i iz svakog stališa, znati valjano upravljati Obćinom Vašom; te Vas ponosno, otvoreno i javno pozivlje, da birate u novo Obćinsko Vieće te ljude, predložene Vam od 'Stranke prava', a to su po izbor Hrvati, triezni krajišnici, poštenjaci i čeličnjaci! (...) Narode! Pokaži i ovom prigodom širom Hrvatske Otadžbine da je došao čas i tvoga spasa, tvog preporoda i tvoje sreće, te da ćeš stoga jednoglasno birati u novo Obćinsko Vieće predložnike 'Stranke prava', pod tvojom značajnicom: 'Puk za puk, težak za težaka, kapa za kapu!'"³⁰

Izbori za novo Općinsko vijeće u Drnišu, održani bez pritiska vlasti od 19. do 26. svibnja godine 1913, protekli su u oštroj borbi između kandidata Stranke prava i kandidata Hrvatske stranke koju su podržavali i pristaše Hrvatske pučke napredne stranke. Stranka prava pobijedila je u drugom i trećem, a Hrvatska stranka u prvom izbornom tijelu.³¹ Najprije se biralo u

30 Petropoljski pravaši, "Obćinski izbori u Drnišu", *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 41, od 21. V, str. 1, 2.

31 *Pučka sloboda*, god. VII/1913, br. 15, od 1. VI, str. 3; *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br.

trećem, zatim u drugom i najzad u prvom izborništvu. Za kandidate Stranke prava u trećem izbornom tijelu glasovalo je 587, a u drugom 150 i u prvom 21 birač, a za kandidate Hrvatske stranke u trećem tijelu glasovalo je 447, u drugom 126 i u prvom 25 birača. Dakle, kada sve zbrojimo, Stranka prava je ukupno dobila 758 ili 55,90% glasova i u novom Općinskom vijeću, pobjedama u drugom i trećem izbornom tijelu, osvojila 24 mandata, dok je Hrvatska stranka dobila ukupno 598 ili 44,10% glasova i u novom Vijeću, zahvaljujući pobjedi u prvom tijelu, osigurala 12 mandata. Evo i tabelarnog prikaza rezultata općinskih izbora (Tablica V) u Drnišu, održanih od 19. do 26. svibnja godine 1913.³²

Tablica V.³³

Rezultati općinskih izbora u Drnišu godine 1913.

Političke stranke	Broj glasova				Postotak	Općinsko vijeće
	1. izb. tije.	2. izb. tije.	3. izb. tije.	Ukupno		
Stranka prava	21	150	587	758	0.559	24 vijećnika
Hrvatska stranka	25	126	447	598	44.10%	12 vijećnika
Ukupno	46	276	1034	1356	100%	36 vijećnika

Općinski izbori u Drnišu 1913. godine - na kojima je, kako smo već kazali, u prvom izborništvu pobijedila Hrvatska stranka, a u drugom i trećem Stranka prava, dok su se srpski birači pretežno suzdržali od glasovanja - protekli su uglavnom u redu, premda su i pravaši i narodnjaci najavili žalbe višim vlastima. Pravaši su se žalili na propuste i nepravilnosti učinjene u prvom izborništvu, dakle tamo gdje je pobijedila Hrvatska stranka, a narodnjaci na nepravilnosti i propuste počinjene u drugom i trećem izborništvu, odnosno tamo gdje su pobijedili pravaši. Pravaškoj pobjedi i ovog puta najviše su doprinijeli fratri franjevci koji su, kao i obično, "narod doveli na izbore" i bili najčvršći oslonac Stranci prava. Obrazlažući neuspjeh Hrvatske stranke, dopisnik *Narodnog lista* iz Drniša, među ostalim, piše: "Razumljivo je zašto smo pobijedili samo u I tijelu. Tu su intelektualci, neodvisni i kulturni birači koji svoj obraz ne

42, od 24. V, str. 1, 2; br. 44, od 31. V, str. 3; *Narodni list*, god. LII/1913, br. 42, od 24. V, str. 3; br. 43, od 28. V, str. 2.

32 *Narodni list*, god. LII/1913, br. 44, od 31. V, str. 3; *Naše jedinstvo*, god. XX/1913, br. 65, od 31. V, str. 2; *Sloboda*, god. IX/1913, br. 121, od 28. V, str. 2; N. A dž i j a, nav. rukopis, str. 120-127. U svojoj velikoj rukopisnoj bilježnici Adžija na više stranica piše o pripremama, tijeku i rezultatima općinskih izbora u Drnišu godine 1913, međutim, njegovo pisanje je dosta jednostrano jer je bio protivnik pravaša, a predizbornu kampanju vodio je u korist Ivana Skelina.

33 Tablica V. izrađena je na osnovi podataka koje donosi stranački tisak naveden pod bilješkom 32.

prodaju za pare. U III i II izborništvu, nažalost su birači sami vjerom i vinom opiti težaci, pak nam fratri raspolagajuć silnim novcem, izpovjedaonicom i propovjedaonicom oteže občinu. (...) Eh, proti toj sili nema onda više otpora. Sada, kada spomenem 16 fratara, koji su narod doveli na izbore, D.r Štambuka, D.r Buića, i D.r Grubišića, fratarske blagajne, dužnike braće Grubišića, sve moguće redove sa tercijarkama kao barjaktaricama, onda ogavna sredstva kojima su se služili, ... to će ... odmah biti jasno, zašto smo pobijedjeni."³⁴

Protiv takvog pisanja, a u obranu ljudskog dostojanstva i svećeničke časti, ustala je *Hrvatska kruna*, koju je uređivao predsjednik dalmatinske Stranke prava don Ivo Prodan. On smatra da su zadnji općinski izbori u Drnišu sasvim pomutili pamet "demokratsko - utvaraškoj kliki", odnosno pojedinim pripadnicima Hrvatske i Hrvatske pučke napredne stranke, kada jedni i drugi tako bjesomučno napadaju i kleveću rodoljubno franjevačko svećenstvo. Oni hoće, stoji doslovce u *Hrvatskoj kruni*, "da utuku zaslužno pravaško drniško svećenstvo" i tamošnje prvake Stranke prava, kriveći ih za "služinstvo vladi" i izdaju pravaških načela.³⁵ Iz navedenog dade se zaključiti da je gubitak drniške općine, jednog od najčvršćih narodnjačkih uporišta iz preporodnog razdoblja, teško pogodio Hrvatsku stranku i njeno vodstvo u Drnišu. Na takav zaključak navodi nas i pisanje splitskog lista *Naše jedinstvo* u kojem se, između ostalog, kaže da ima već nekoliko godina kako Hrvatska stranka, najviše svojom krivnjom i neorganiziranošću, gubi jednu općinu za drugom, ali da je gubitak drniške općine ipak najosjetljiviji jer može imati nesagledivih posljedica: zapravo, "Drniš je njezin Vaterlo", zaključuje dopisnika *Jedinstva*.³⁶

Nakon pobjede drniškim pravašima preostalo je da sazovu novoizabrano Općinsko vijeće, koje se sastojalo od 36 vijećnika: 24 pravaša i 12 narodnjaka, i izaberu novu Općinsku upravu s načelnikom i prisjednicima. U pravilu općinska vijeća u Dalmaciji birala su se svakih šest godina, a imala su od 12 do 36 vijećnika, što je ovisilo o broju birača u pojedinim općinama. Izborno pravo u općinama bilo je ograničeno i ovisilo je prvenstveno o visini plaćanja poreza ("porezno izborno pravo"), starosnoj dobi (24 godine života) i spolu, a iznimno i o stupnju obrazovanja ili pak obavljanju određenih javnih funkcija ("iznimno ili povlastno i osobno izborno pravo"). Općine u kojima je aktivno izborno pravo posjedovalo do 100 birača birale su u Općinsko vijeće 12 vijećnika, one od 100 do 300 birale su 18, od 301 do 600 birale su 24, od 601 do 1000 birale su 30, a one sa preko 1000 birača birale su 36 vijećnika.³⁷

34 *Narodni list*, god. LIII/1913, br. 43, od 28. V, str. 2.

35 *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 45, od 4. VI, str. 1.

36 *Naše jedinstvo*, god. XX/1913, br. 63, od 27. V, str. 2.

37 Više o općinama u Dalmaciji i izboru općinskih vijeća vidi u: *Priručna zbirka austrijskih zakona*, koju su sastavili Miho Obuljen i Roko Stojanov, *Zakon općinskog ustava*, Zadar

Budući da je drniška općina, kako smo naprijed kazali, imala oko 2000 birača koji su posjedovali aktivno izborno pravo, njeno Općinsko vijeće brojilo je 36 vijećnika. Po tome, a i po broju stanovništva ona je pripadala u kategoriju najvećih općina u Dalmaciji. Prema popisu pučanstva iz 1910. godine drniška općina imala je 48 naseljenih mjesta u kojima je ukupno živjelo 24445 stanovnika. Od tog broja bilo je rimo - katolika 17820 ili 72,90%, grko - katolika 82 ili 0,33%, grko - istočnih (pravoslavnih) 6540 ili 26,75% i 3 pripadnika ostalih vjeroispovjesti ili 0,02%.³⁸

Novoizabrani općinski vijećnici sastali su se prvi put 30. kolovoza 1913. i izabrali novu pravašku Općinsku upravu. Za načelnika drniške općine ponovo je bio izabran Rade Grubišić. Izbor Grubišića bio je gotovo jednoglasan (35 za, 1 protiv), što znači da su za njega glasovali i vijećnici opozicije iz redova Hrvatske stranke. Za nove općinske prisjednike većinom glasova izabrani su sljedeći pravaši: dr. Ivan Buić, prvi prisjednik i donaćelnik, zatim Ante Novak, Joko Živković, Frane Perišić, Ivan Miljak i Mate Ramljak, zvani Kule. Takvom sastavu nove Općinske uprave, pa i cijelom Općinskom vijeću u kojem je Stranka prava imala većinu, opozicija je prognozirala "kratak obstanak". Ona je smatrala da pravaši ni ovaj put neće moći dugo upravljati općinom protiv volje "uplivanijih i inteligentnijih elemenata" u Drnišu, što se na kraju nije pokazalo točnim. Treba reći da izborom nove Uprave nisu bili zadovoljni, pored vijećnika oporbe, i neki vijećnici iz pravaških redova.³⁹

Drniški pravaši nastojali su preuzeti vlast u svojoj općini što prije. Stoga je nova Općinska uprava i bila ustoličena samo 24 sata nakon njenog izbora, to jest 31. kolovoza 1913, i o tome je odmah bilo izvješteno Namjesništvo u Zadru. Povodom konstituiranja nove Uprave osamdeset drniških zanatlija, pravaške političke orijentacije, priredilo je svečanu večeru na kojoj se klicalo Stranci prava, novom načelniku i prisjednicima, a osobito prvom prisjedniku i donaćelniku dr. Ivanu Buiću. Nezadovoljni time, politički protivnici optužili su pravaše i novu upravu da su "najgoroj rulji Drniša", potrošivši 120 kruna, platili večeru da vrijeđa i napada mirne građane. Protiv takvih optužbi javno je ustao novi donaćelnik Ivan Buić, odbacivši ih kao neistinite. On tvrdi da je pravaško slavlje priređeno u čast nove Općinske uprave, iako je od dvojice političkih protivnika bilo ometanja i izazivanja, proteklo u najboljem redu i miru, te da se ništa "zla" nije dogodilo. Braneći dostojanstvo vrijednih drniških

1913, str. 11-112; Petar Bošnjak, *Zakoni i naredbe Djelokruga Općinske Uprave sa razjasnidbama*, Split 1905, str. 7-12, 190. i d.

38 Manfred Makale, *Zadnji popis pučanstva u Dalmaciji*, Beč 1912, str. 61-71.

39 N. Adžija, nav. rukopis, str. 129, 130; K. Kosor, *nav. dj.*, str. 59; *Narodni list*, god. LII/1913, br. 70, od 30. VIII, str. 2; *Sloboda*, god. IX/1913, br. 204, od 6. X, str. 1; *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 71, od 3. IX, str. 3.

zanatlija, koji su većinom pripadali Stranci prava, Buić kaže kako "nije absolutna istina da zanatlije starčevićanske stranke pripadaju najgoroj rulji, već je naprotiv istina, da su to ljudi, koji znojem lica svoga i poštenim svojim radom hrane sebe i svoju obitelj".⁴⁰

Novo Općinsko vijeće pod ravnanjem načelnika Rade Grubišića i pravaške Uprave sastalo se prvi put 27. rujna godine 1913. Na dnevnom redu bilo je devet točaka. Najžešća rasprava vodila se oko odgađanja plaćanja prispjelih općinskih dugova koji su učinjeni još za Skelinove vladavine. U tu svrhu trebalo je odobriti produženje važnosti starih i izdavanje novih mjenica kod Općinske i Pučke štedionice u Drnišu. Opozicija je i prije sjednice Vijeća najavila odlučnu borbu s ciljem da sve svoje stare "griehe" prebaci na novu pravašku upravu, a kad je sjednica počela istupila je zaista oštro. Premda je bila u manjini, ona se najvjerojatnije nadala da će i ovaj put nekako onemogućiti rad Općinskog vijeća, kao što je to učinila godine 1911, te dovesti do ponovnog uspostavljanja komesarijata, kojeg je hvalila i čija joj se uprava više sviđala od pravaške.⁴¹

Odmah nakon što je načelnik Grubišić službeno otvorio sjednicu, a prije nego što se prešlo na dnevni red, istupio je u ime opozicije vijećnik Mate Kulušić i zatražio da se provjeri "je li vijeće zakonito sastavljeno i da li svi vijećnici imaju pravo prisustvovanja", dok je sudac dr. Božo Štambuk, opredjelivši se za opoziciju, stavio primjedbe na dnevni red i upozorio da sjednici prisustvuje i jedan vijećnik (Joso Nakić - Alfirević) koji na to nema pravo, jer je pod istragom. Kad je načelnik Rade Grubišić, ne dozvolivši raspravu, olako prešao preko iznesenih primjedaba i upozorenja grupe od 15 opozicijskih vijećnika, među kojima su se našli i neki izabrani kao pravaši (Božo Štambuk, Jere Grubišić), oporba je žučno prosvjedovala, prijeteci i vičući protiv nove pravaške Uprave. Protiv nemirne i bučne oporbe, koja je nastojala onemogućiti rad Općinskog vijeća, najprije je istupio donaćelnik i prvi općinski prisjednik dr. Ivan Buić, upozorivši vijećnike opozicije sljedećim riječima: "ako gospoda misle poslužiti se silom, znajte da će uprava silu suzbiti silom", a zatim je načelnik Rade Grubišić, ocijenivši da je situacija postala isuviše opasna i da bi se lako mogla pretvoriti u otvoren sukob, pozvao u Vijećnicu redarstvo koje, doduše, nije interveniralo, ali je svojom nazočnošću djelovalo umirujuće. Nakon svega toga prešlo se na dnevni red koji je bio sastavljen od devet točaka. Pravaška većina je, usprkos žučnim prosvjedima oporbe, usvojila glavne točke dnevnog reda (1, 2, 3. i 7), te odobrila produženje starih i

40 *Narodni list*, god. LII/1913, br. 74, od 13. IX, str. 2; *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 77, od 24. IX, str. 2.

41 *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 80, od 4. X, str. 2, 3; *Narodni list*, god. LII/1913, br. 79, od 1. X, str. 2.

podizanje novih mjenica kod štedionica u Drnišu. Načelnik Grubišić, postupajući dosta samovoljno, izdiktirao je zapisnik i prije nego što je dnevni red bio dokraja iscrpljen, zaključio je sjednicu. Protiv takvog postupanja i na brzinu usvojenih zaključaka prosvjedovali su vijećnici opozicije i najavili žalbu višim vlastima, Kotarskom poglavarstvu u Kninu, te Zemaljskom odboru i Namjesništvu u Zadru.⁴²

Na postupke opozicije, koja je svoje nezadovoljstvo iz općinske Vijećnice prenijela i na ulice Drniša, pravaši su odgovorili na taj način što su preko stranačkog tiska iznijeli u javnost sve slabosti i gotovo sva dugovanja (stavku po stavku) bivše Općinske uprave na čelu koje je stajao načelnik Ivan Skelin, sada glavni vođa oporbe, i sve to potkrijepili nalazima Zemaljskog odbora i njegovog računarskog preglednika Dragutina Zacha. Opozicija je pravašima odgovorila preko *Narodnog lista*, pravdajući skoro sva dugovanja i tvrdeći da je ona galamu i "buku dizala proti zabrani razpravljanja" i nezakonitom postupanju nove pravaške Općinske uprave. Zapravo, krajnji cilj nezadovoljnih oporbenih snaga, koje se nikako nisu mirile s novom Upravom, bio je da se na bilo koji način sruši pravaška vlast u drniškoj općini.⁴³

Budući da se opozicija nikako nije mirila s gubitkom općinske vlasti i novom Upravom, nego je, naprotiv, stalno radila na njenu rušenju, između nje i pravaške većine jaz je postajao svakim danom sve veći. Međutim, druga sjednica Općinskog vijeća, koja je održana 15. prosinca 1913. u nazočnosti "Poglavarstvenog komesara" dr. Glonunga, protekla je ipak znatno mirnije. Na njoj je opozicija napokon popustila i odustala od svoje "nerazložite obstrukcije", pa je vijećanje teklo "glatko". Razlog takvom ponašanju oporbenih snaga bio je sadržan u izgledima opozicije da, bez obzira na pravašku većinu, u Općinskoj upravi naknadno dobije bar dva prisjednička mjesta. Naime, uz posredovanje vladinog političkog povjerenika Glonunga, došlo je uoči druge sjednice Općinskog vijeća do pregovora između zavađenih strana na kojima je opozicija tražila tri, a pravaši nudili dva prisjednička mjesta. Međutim, na samoj sjednici i nakon nje pokazalo se da od spomenutih pregovora i dogovora nema ništa jer se njima usprotivila pravaška većina, a k tome niti jedan pravaški prisjednik nije se htio dobrovoljno odreći svoga mjesta u Općinskoj upravi. Iako je ovaj nesporazum ubrzo doveo do ponovnih sukoba i zaoštavanja stranačkih odnosa u Vijeću i izvan njega, pravaši su, uz određena ograničenja uvjetovana prvim svjetskim ratom, upravljali drniškom općinom

42 Isto, str. 2, *Sloboda*, god. IX/1913, br. 230, od 6. X, str. 2, 3; N. Adžija, nav. rukopis, str. 130, 131.

43 *Hrvatska kruna*, god. XXI/1913, br. 83-84, od 15. X, str. 2, 3; br. 85-86, od 18. X, str. 3, 4; br. 87-88, od 25. X, str. 3; *Narodni list*, god. LII/1913, br. 92, od 15. XI, str. 2, 3; Ante Bilonić, "Naši dopisi", *Hrvatska misao*, god. I/1913, br. 34, od 8. XII, str. 2.

sve do raspada Austro - Ugarske Monarhije i talijanske okupacije Drniša godine 1918.⁴⁴

IV.

Na kraju, možemo zaključno reći da se pravaštvo u Drnišu i Drniškoj krajini javlja pod snažnim idejnim utjecajem banovinskog pravaštva i prvih dalmatinskih pravaških grupa početkom devedesetih godina 19. stoljeća, kada su već bili sazreli uvjeti za nastanak i osnivanje Stranke prava u Dalmaciji. Prvi drniški pravaši regrutiraju se iz redova rodoljubnog franjevačkog svećenstva, nacionalno svjesnije drniške mladeži i od nezadovoljnih disidenata iz redova Narodne hrvatske stranke, osobito onih pojedinaca koji su bili pod utjecajem njenog radikalnog i izrazito hrvatski orijentiranog krila. Među njima posebice se ističu odvjetnici, pojedini posjednici i trgovci, a širu socijalno - gospodarsku osnovu činili su, uglavnom, drniški obrtnici i bolje stojeći seljaci, dok su vezu s narodom i biračima pretežno održavali fratri franjevci.

Izrastajući postupno u vodeću stranku u Drniškoj krajini, pravaši su svoju pravu snagu prvi put pokazali na izborima za Carevinsko vijeće godine 1911. kad njihov kandidat dr. Ivan Krstelj umalo nije pobijedio dr. Vicka Ivčevića, predložnika Hrvatske stranke, u izbornom kotaru Trogir - Drniš. Ta snaga još više je došla do izražaja na općinskim izborima, održanim u Dalmaciji krajem srpnja i početkom kolovoza 1911. godine, na kojima je Stranka prava u Drnišu - na temelju prethodno sklopljenog predizbornog stranačkog dogovora - osvojila bez borbe 18 mandata, Srpska stranka 10 i Hrvatska stranka 8. Pobijedivši na izborima, drniški pravaši su, suprotno duhu predizbornog stranačkog dogovora, za načelnika općine izabrali Radu Grubišića i sastavili novu višestranačku Općinsku upravu. U novoj Upravi, pored Grubišića, našla su se i četvorica pravaških prisjednika, a još po jedan prisjednik biran je iz redova Srpske i Hrvatske stranke. Prva pravaška Uprava u drniškoj općini nije bila duga vijeka; trajala je svega pet mjeseci - od početka siječnja do kraja svibnja 1912. godine - a nakon toga ju je Namjesništvo na zahtjev opozicije i Zemaljskog odbora ukinulo i uvelo komesarijat. Za komesara bio je postavljen Ivo Celio Cega koji je bez Općinskog vijeća upravljao općinom više od godinu dana, nastojeći smiriti političke strasti i srediti teško financijsko stanje.

Sredinom godine 1913. došlo je do novih općinskih izbora u Drnišu. Na njima su pravaši, poučeni lošim iskustvom iz prethodnih izbora, nastupili samostalno i pobijedili u drugom i trećem izbornom tijelu, osiguravši tako u Općinskom vijeću 24 mandata, dok je Hrvatska stranka pobjedom u prvom

⁴⁴ N. Adžija, nav. rukopis, str. 134-140; K. Kosor, *nav. dj.*, str. 60, 63; *Hrvatska misao*, god. I/1913, br. 46, od 20. XII, str. 2; br. 47, od 24. XII, str. 2; *Hrvatska misao*, god. II/1914, br. 8, od 28. II, str. 2; *Narodni list*, god. LII/1913, br. 102, od 20. XII, str. 2.

tijelu osvojila 12 mandata. Svjesni svoje snage i premoći u novoizabranom Općinskom vijeću, drniški pravaši su za načelnika općine ponovo izabrali Radu Grubišića, a novo općinsko Upraviteljstvo sastavili su i birali isključivo iz redova Stranke prava. Usprkos brojnim financijskim poteškoćama i napadajima opozicije, drniški pravaši su, uz određena ograničenja uvjetovana prvim svjetskim ratom, dosta uspješno upravljali općinom sve do raspada Austro-Ugarske i talijanske okupacije Drniša godine 1918.

Marjan D i k l i ć: VICTORY OF THE PARTY OF RIGHT AT THE DISTRICT
ELECTION IN DRNIŠ IN 1911 AND 1913

S u m m a r y

In the introducing part of his work the author briefly reviews the political movement of "pravaštvo" in Drniš at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. He writes more about the occurrence of the movement at the beginning of nineteennineties. In the second part the author points out first electoral successes and more decisive appearances of the Party of Right in Drniška krajina. He also discusses in detail the election of the representatives of Imperial Council (Parliament in Vienna) in electoral county Trogir-Drniš in 1911. In the third part the author elaborates upon the victory of the Party of Right at the district election in Drniš in 1911 and 1913, the introducing of the commissariat by Regency and Country Committee in the district of Drniš, campaign between the Party of Right and the defeated forces of opposition, obstruction of the opposition and its numerous complaints against the new Right district administration.

At the end the author gives a summary about "pravaštvo" in Drniš and its occurrence, about the election of the representatives into Parliament in Vienna, about the victory of the Party of Right at the district election in Drniš, about the head of the party Rade Grubišić and the new Right district administration. In spite of many difficulties this administration ruled relatively well over Drniš district up to the decay of Austro-Hungarian Monarchy and the first Italian occupation of this region in 1918.

(transl. by Helena Jakovljević Peričić)